

Nemzetközi gazdaságtan

Dokumentumazonosító				
Lecke	Címe	Feldolgozás menete	Feldolgozás	
6. lecke	Nemzetközi fizetési mérleg	1) Gondolattérkép 2) <u>Olvasó lecke</u> 3) Powerpoint 4) Gondolattérkép 5) Leckezáró feladat megoldása	20-25 perc	

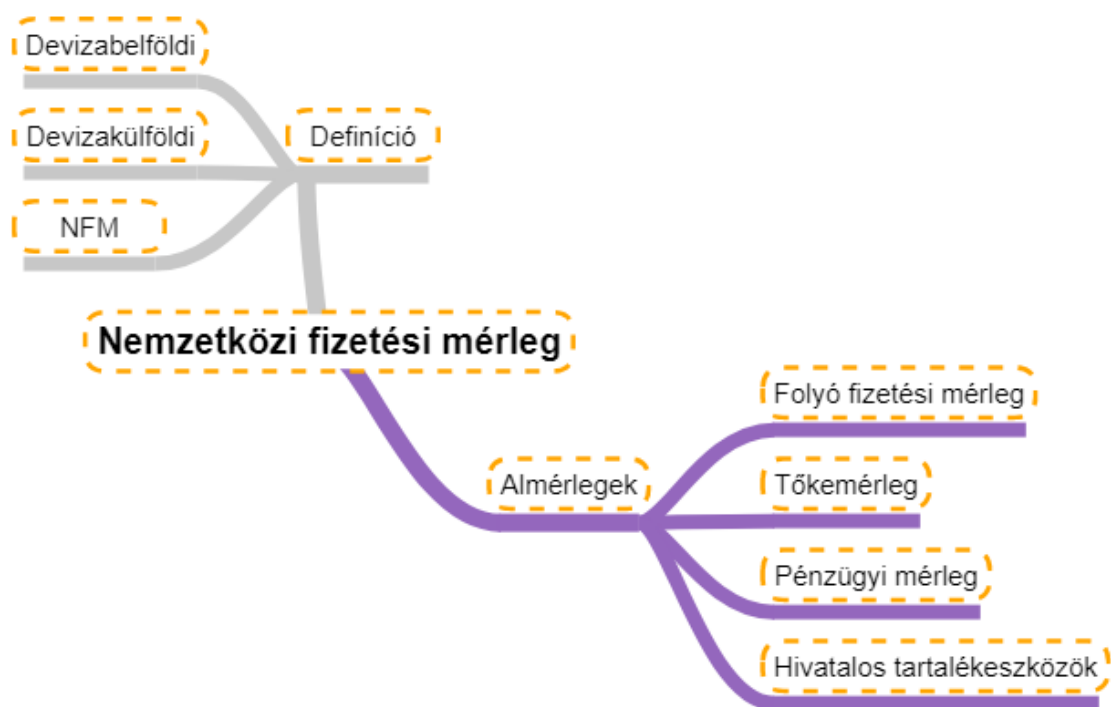
OLVASÓLECKE

A világgazdasági súlypontok napjainkban

Tartalom

A nemzetközi fizetési mérleg fogalma	3
A nemzetközi fizetési mérleg szerkezete	3
A fizetési mérleg almérlegei.....	5

A lecke logikája (gondolattérkép)

A nemzetközi fizetési mérleg fogalma

A nemzetközi fizetési mérleg egy adott országnak a külfölddel lebonyolított összes gazdasági tranzakcióját mutatja be, egy adott időszakra, általában egy évre vonatkozóan. (A KSH a negyedéves fizetési mérlegeket is közölni szokta)

A mérlegben olyan tranzakciókat vesznek figyelembe, amelyek egy devizakülföldi és egy devizabelföldi gazdasági szereplő között jön létre. Az, hogy egy gazdasági szereplő devizakülföldinek vagy devizabelföldinek minősül nem az egyén állampolgársága, vagy a vállalatközpont elhelyezkedése dönti el, hanem az, hogy az adott szereplő mely ország területén él, illetve működik.

Devizakülföldi gazdasági szereplő tehát az a természetes vagy jogi személy, aki külföldön tevékenykedik. Lehet magyar állampolgár, vagy egy magyar cég külföldi részlege is. Ugyanakkor Magyarországon **devizabelföldi** (a statisztikai kiadványokban *rezidensnek* nevezett gazdasági szereplő) a tartósan hazánkban élő külföldi állampolgár és a külföldi gazdasági társaság itt létesített leányvállalata is.

A nemzetközi fizetési mérleg **flow szemléletű**, tehát csak az állományok változásait tükrözi, abszolút nagyságukat nem. Azt például tartalmazza, hogy egy adott évben mennyi működő tőke áramlott be, de azt nem, hogy mennyi a Magyarországon befektetett tőkeállomány. A fizetési mérlegben találunk adatokat arra vonatkozóan, hogy miként változott az adósságállomány, de magát az adósságállományt más mérlegek mutatják be.

A nemzetközi fizetési mérleg szerkezete

A nemzetközi fizetési mérleg felépítésére vonatkozó ajánlásokat a Nemzetközi Valutaalap dolgozta ki. Magyarország 1997. óta alkalmazza a legutóbbi IMF ajánlásnak megfelelő szerkezetet.

A fizetési mérleg részmérlegei:

- **Folyó fizetési mérleg** (Az angol *Current Account* kifejezés alapján *CA*-val fogjuk jelölni)
- **Tőkemérleg** (*Capital Account*, rövidítése: *KA*)
- **Pénzügyi mérleg** (*Financial Account*, rövidítése: *FA*)
- Tévedések és kihagyások egyenlege
- **Teljes fizetési mérleg** (*Overall Balance*, rövidítése: *OB*)
- I+II+III+IV, vagyis az előző mérlegek összevonása
- **Nemzetközi tartalékok változásai** (*International Reserves*, rövidítése: *IR*)
- **Számveteli fizetési mérleg** (*Balance of Payments*, rövidítése: *BP*)
- V+VI, vagyis az előző mérlegek összevonása

NEMZETKÖZI FIZETÉSI MÉRLEG		
	Követel (+)	Tartozik (-)
1 Áruk	Export	Import
2 Szolgáltatások (idegenforgalom, szállítás, hírközlés, biztosítás, szakértői szolg.)		
3 Jövedelmek - munkajövedelmek - tőkejövedelmek (hitelek kamatai, osztalékok, profitok)	Beáramló jövedelmek (hazai gazdasági szereplők külföldön szerzett jövedelme; kapott kamat)	Kiáramló jövedelmek (külföldiek belföldön szerzett jövedelme; fizetett kamat)
4 Folyó transzferek (Tagdíjak, segélyek, tartósan külföldön élők hazautalt jövedelme)	Beáramló transzferek	Kiáramló transzferek
1+2+3+4	FOLYÓ FIZETÉSI MÉRLEG (CA)	
5 Tőketranszferek	Beáramló transzferek	Kiáramló transzferek
6 Egyéb szektorok viszonyatlan átutalásai		
7 Nem termelt, nem pénzügyi eszköz (szabadalmi jogok, szerzői jogok)		Belföldiek kiadói jogokat vesznek meg külföldön
5+6+7	TŐKEMÉRLEG (KA)	
8 Direkt tőkebefektetések	Pénzügyi befektetések állományának növekedése	Pénzügyi befektetések állományának csökkenése
9 Portfólió befektetések	Külföldiek belföldi értékpapír- vásárlása	Belföldiek külföldi értékpapírjának vásárlása
10 Egyéb befektetések (hitelek, valuta vásárlása, ki- és beáramló pénzügyi eszközök)	Kapott hitel; Külföldi vagy belföldi valuta kiáramlása	Pénzbeáramlás, adott hitel
8+9+10	PÉNZÜGYI MÉRLEG (FA) – tényleges tőkemozgások	
Hivatalos tartalékeszköz (ORT)	Tartalékok csökkenése	Tartalékok növekedése

Összefüggések:

$NFI = CA + KA$ (nettó külföldi tőkebefektetések)

$BP = CA + KA + FA$ (teljes fizetési mérleg)

Számviteli fizetési mérleg: $BP + ORT$

A fizetési mérleg almérlegei

A **folyó fizetési mérlegben** a szűkebb értelemben vett külkereskedelmen (árúk, termékek nemzetközi kereskedelmén) túl jelentős súlya van a szolgáltatások nemzetközi forgalmának. Szokás ezeket „láthatatlan” exportnak illetve importnak nevezni. Tipikus példa erre az idegenforgalom, a külföldi turisták belföldi kiadásai egy sajátos exportot jelentenek. Ide tartoznak még többek között a fuvarozás, szállítmányozás, építési-szerelési szolgáltatás, üzleti szolgáltatások stb. **Az áruk és szolgáltatások nemzetközi forgalma együtt adja a szélesebb értelemben vett külkereskedelmet.** Az előző fejezetekben tárgyalt külkereskedelmi mérleg fogalom (*TB*) is ezt takarta. A folyó fizetési mérleg következő rovata a jövedelmek nemzetközi áramlását tartalmazza. Ezek közül a tőkejövedelmek a jelentősebbek. Legnagyobb tételek a külföldi tulajdonú vállalatok profitjainak, illetve osztalékainak hazautalása, továbbá a különböző formában felvett hitelek kamatai. A folyó transzferek olyan tételek, amelyek egyoldalú átutalások, nem járnak közvetlen ellenszolgáltatással. Érdekes módon a vendégmunkások munkabér átutalásai közül a jövedelmi mérleg csak a külföldön egy évnél rövidebb ideig alkalmazottak díjazását veszi figyelembe, a hosszabb ideig külföldön dolgozók illetmény átutalása folyó transzfernek minősül. Ide tartoznak még például a devizakülföldiek által fizetett jövedelmi, örökösödési és egyéb adók is.

A tőkemérleg és a pénzügyi mérleg az aktívák nemzetközi áramlását tartalmazza. Az itt számba vett tételek tehát nem az aktívák (tőkeállomány, pénzügyi követelések stb) rendeltetésszerű működtetésével kapcsolatosak, hanem az aktívák egyszeri állományi változásaival. Ahogyan egy háztartás havi bevételei között minőségi különbség van mondjuk a munkabér illetve a felvett hitelek vagy az örökség között, ugyanúgy nemzetgazdasági szinten is egészen más jellegű mondjuk az exportbevétel, vagy a külföldről beáramló osztalék illetve a felvett hitelek, vagy a külföldről beáramló tőkebefektetés.

A tőkemérleg a viszonzatlan tőkeátutalásokat tartalmazza. Az állami tőketranszferek között szerepelnek például a kormányok által nyújtott segélyek, adományok, alapítványi átutalások. Tőketranszfernek minősíthető a nemzetközi adósságok elengedése is. A nem termelt, nem pénzügyi javak forgalmánál például a föld, a szabadalmak, szerzői jogok, franchise jogok stb. adás-vételét veszi figyelembe a tőkemérleg.

A pénzügyi mérleg funkcionális bontásban tartalmazza a pénzügyi befektetéseket. Itt tehát nem meglévő befektetések hozamai, vagy meglévő tartozások terhei szerepelnek, (ezek a folyó fizetési mérleget érintik) hanem e befektetések állományának változásai. Egy eladósodott ország adósságszolgálati kötelezettségei közül például a hitelek törlesztése a pénzügyi

mérlegben, a kamatfizetés a folyó fizetési mérlegben szerepel. A *direkt tőkebefektetések* (másképpen: *működő tőke befektetések*) rovatba kerülnek az olyan befektetések, amelynek eredményeként belföldiek meghatározó befolyásra tesznek szert egy külföldi vállalat irányításában, vagy fordítva: a külföldiek jutnak meghatározó befolyáshoz egy belföldi vállalat irányításában. A fizetési mérleg statisztikai rendszere konvenció alapján

próbálja elhatárolni a működő tőke befektetéseket a többi befektetéstől. Az IMF ajánlás a részvények 10 %-a feletti tulajdonrész megszerzését tekinti működő tőke befektetésnek. Így például, ha egy hazai vállalat megvásárolja egy külföldi cég 10 %-nál nagyobb részvényt, akkor ez a direkt tőkebefektetések rovat Tartozik (-) oldalára kerül, mivel pénzügyi aktíva áramlott ki. A *portfólió befektetések* olyan pénzügyi aktívák vásárlását jelentik, amelyek nem biztosítanak tényleges irányítási jogokat a külföldi vállalatokban. Tipikus példa a 10 %-nál kisebb részesedést jelentő külföldi részvények, kötvények, egyéb értékpapírok adásvétele. Ha például külföldiek kis részesedést biztosító részvényt vásárolnak a tőzsdén, akkor ez a hazai ország szempontjából a külfölddel szembeni tartozások

növekedését jelenti és így a Követel (+) oldalra kerül. Az *egyéb befektetések* között szerepelnek az adott és kapott kereskedelmi hitelek, bankhitelek, valamint a kiáramló és beáramló valuták. A kapott hitelek az országnak a külföldiekkel szemben fennálló tartozásainak növekedését jelentik, így a Követel (+) oldalra kerülnek. Ha az országba külföldi valuta áramlik be, akkor ez azt jelenti, hogy az ország követelései nőnek a külföldiekkel szemben, ezért a beáramló valutát a pénzügyi mérleg Tartozik (-) oldalára könyveljük. Ugyancsak a Tartozik (-) oldalra kerül a hazai valuta beáramlása, mert ekkor az ország külfölddel szembeni tartozásai csökkennek.

A nemzetközi tartalékok a központi bank devizatartalékait jelentik. A központi bank a fizetési mérleg egyensúlytalanságainak kezelése, vagy valutapiaci intervenciók céljából képez tartalékokat. A nemzetközi tartalékok könyvelési elvei ugyanolyanok, mint a pénzügyi mérlegé. Ha például az MNB felvásárolja a tőkebeáramlásból származó devizát, akkor ez a külfölddel szembeni követelések növekedését jelenti, tehát a tartalékok növekedését a Tartozik (-), a tartalékok csökkenését a Követel (+) oldalra kell könyvelni.

A számviteli fizetési mérlegnek elvileg nem lehet egyenlege, a Tartozik (-) és Követel (+) mérleg főösszeg egyenlő egymással. Ennek belátásához elég arra gondolni, hogy a kettős könyvvitel szabályait alkalmazva minden tranzakciót két helyen, egyszer a Tartozik, egyszer a Követel oldalon könyvelünk el. Közgazdasági tartalmat is adhatunk a két oldal megfeleltetésének. A folyó fizetési mérleg, a tőkemérleg és a pénzügyi mérleg összevonásával

megkapjuk a belföldi gazdasági alanyoknak a nemzetközi tranzakciók során keletkezett követeléseinek és tartozásainak összegét. A bankrendszeren kívüli gazdasági szféra szintjén az így keletkezett követelések és kötelezettségek nem feltétlenül esnek egybe (sőt az ilyen egybeesést csak ritka véletlennek tekinthetjük). Ha egy adott országban például a folyó fizetési mérleg deficitese és ezt nem ellensúlyozza a tőkemérleg és a fizetési mérleg pozitív szaldója, akkor a Tartozik (-) oldalon mutatkozik egyenleg. A gazdasági alanyok nettó tartozásuk kiegyenlítésére, annak mértékében hazai pénzért devizát vásárolnak, vagyis a központi banknál ugyanannyival csökken a nemzetközi tartalékok állománya. A tartalékok csökkenését a Követel (+) oldalon könyveljük el, tehát a két oldal egyensúlyba kerül.

Bármennyire is evidens összefüggésekről van szó, a számviteli illetve statisztikai gyakorlat nem tudja automatikusan ezt produkálni. Ezt a statisztikai adatfelvétel nehézségei okozzák (például nem egyeznek a vámhatáron áthaladó termékek és a velük kapcsolatos devizaforgalom adatai, előfordulnak illegális tranzakciók stb.) *A tévedések és kihagyások egyenlege* utólagosan és formailag megteremti számviteli fizetési mérleg formai egyensúlyát. A hivatalos közléseknek ez a rovata nem bír valódi közgazdasági tartalommal, ezért a továbbiakban eltekintünk tőle.

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR
KÖZGAZDÁSZ KÉPZÉS
TÁVOKTATÁSI TAGOZAT
LECKESOROZAT
COPYRIGHT © SZTE GTK 2017/2018

A LECKE TARTALMA, ILLETVE ALKOTÓ ELEMEI ELŐZETES,
ÍRÁSBELI ENGEDÉLY MELLETT HASZNÁLHATÓK FEL.

JELLEN TÁNYAG
A SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEMEN KÉSZÜLT
AZ EURÓPAI UNIÓ TÁMOGATÁSÁVAL.
PROJEKT AZONOSÍTÓ: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

SZÉCHENYI 2020

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE